

De contractibus celebrandis cum presentia duorum Notariorum.

CAP. L.

Item statuimus, & ordinamus, quod in quibuslibet contractibus celebrandis, & fiendis, seu percelebrabuntur, & fieri contigerint in Terra Montis Sancti, & ejus territorio à xxv. libr. supra, seu de re valente ultra xxv. libr. denar. debeant interesse duo Notarii, quorum unus scribat, & alter subscribat, poena cujuslibet contrahenti Notario C. solid. denar. cujus poenae medietas sit communis Monti Sancti quarta accusatoris, & alia quarta matriculae Notariorum, ut praedicta faciant observari. Et possint à quolibet accusari, & habeat dictam quartam partem. Addicientes huic Statuto, quod quilibet ipsorum Notariorum, tam scribentis, quam subscribentis ipsorum supervivens mortui, possit, & valeat, ac etiam teneatur contractum publicare, & publicatio subscribere debentis valeat mortuo debente scribere, & publicatio debentis scribere pleno jure, & effectum sortiatur, & quilibet Notarius rogatus de contractibus praedictis cum subscriptione Notarii debentis subscribere, teneatur, & debeat cuilibet partium contrahentium petenti dictare copiam substantialium suis expensis, poena praedicta; & Potestas, & Officiales dictae Terrae cogant, & cogere possint, & teneantur de facto praedictos ad praedicta faciendum ad petitionem petentis, poena x. libr. denar. de suo salario.

F I N I S.

LIBER TERTIUS.

Periculum ibi cautius est agendum. Ideoque statuimus, & ordinamus, quod citationes in criminalibus hoc ordine fiant videlicet, quod accusatus, seu inquisitus primo citetur ex speciali commissione, cum cedula portanda per bajulum Communis Montis Sancti causam, & renorem processus formati super quo proceditur continente, & terminum eidem trium dierum proxime venturorum ad comparandum, & se excusandum, & defendendum ab accusatione, sive inquisitione, & contentis in qualibet ipsarum contra ipsum facta, formata, vel instituta; quam cedulam bajulus ei, contra quem proceditur, assignet, & dimittat; si accusatum, seu inquisitum non invenerit, saltem tunc in ostio domus, sive habitationis ponat, & infigat, & dimittat, praesente uno teste bonae famae: de qua citatione sic facta stetur, & credatur relationi bajuli, cui fuerit facta commissio cum praedicto teste bonae famae cujus testis nomen referatur per bajulum, & talis commissio, cedula, citatio, & relatio statim, & diligenter per Notarium malefactorum redigatur in actis. Et si in dicto termino persona sic citata non comparuerit, tunc transacto dicto termino procedatur ad banni dationem quandocumque absque notificatione, vel requisitione, quod bannum mandato Potestatis, sive Vicarii detur per Praeconem, sono tubae praemisso alta voce, & detur publice in scalis Palatii Communis residentiae Potestatis, sive ejus Judicis. In quo banno dicatur, quod Potestas, seu Judex fecit eum exbandiri, propter illam contumaciam, et delictum, super quo primo fuerit citatus: quod delictum exprimatur in datione banni. Quod bannum detur in certa quantitate pecuniae, prout dicto Potestati, vel Judici videbitur, vel etiam in persona, secundum qualitatem delicti, de quo contra eum proceditur, et in dicto banno assignetur ei terminus quinque dierum à die dati banni ad comparandum, et excusandum, et defendendum, et si infra terminum banni non comparuerit, et se non excusaverit, ex tunc habeatur pro confesso, et convicto, et testibus superato, et vere contumace, et possit diffinitive condemnari, non obstante aliqua notificatione banni, vel citatione non facta. Salvo tamen, quod si

sic citatus comparuerit usque summam idest usque ad prolationem sententiæ, et voluerit se excusare, confitendo dictum maleficium, de quo proceditur contra eum, tunc per Potestatem, sive Vicarium ejus, vel Judicem debeat audiri, non obstante, quod terminus banni fuerit jam elapsus, aliter si non confiteretur dictum maleficium nullo modo audiatur, sed procedatur ad condemnationem tamquam contra contumacem; et quæ dicta sunt, locum habeant in terrigenis, et in habitantibus Terræ Montis Sancti. Aliis vero hoc ordine ad citationem procedatur, ut primo citatio fiat per bajulum ex speciali commissione Potestatis, vel Judicis, et redigatur in actis, ut supra in hospitium, sive locum, in quo consueverit hospitari, sive morari talis reus in Terra prædicta, et ejus districtu, ut infra tertiam diem compareat ad se excusandum de his de quibus proceditur contra eum; transacto dicto termino, si non comparuerit, detur bannum, ut supra. Ubi autem locus, sive hospitium, in quo morari consueverit, nesciatur, tunc citetur per bajulum in scalis Communis alta voce, exprimendo dictum maleficium cum qualitatibus suis, et talis citatio redigatur in actis ut supra. Qui si non comparuerit infra terminum prædictum, detur sibi bannum, ut supra præmittitur in terrigenis, et si contumax fuerit, tunc ad diffinitivam sententiam procedatur. Salvo quod si ante sententiam comparuerit, tunc penitus audiatur, confitendo tamen maleficium, de quo inquiritur contra eum, ut supra in terrigenis dictum est. Et quod talis persona non sit terrigena, nec habitatrix, ut dictum est stetur, et credatur relatu bajuli Communis, qui dictam primam citationem fecerit. Citationes autem hæc dictis modis factæ valeant, sufficiant, et sortiantur effectum, aliter vero factæ non valeant, nec teneant ullo modo. Talibus autem competentibus supradictis, et confitentibus ante sententiam, beneficium confessionis, et eorum pacis cuilibet admittatur. Item volumus, et ordinamus, quod Potestas, sive Judex teneantur, et debeant dari facere copiam inquisitionis, sive accusationis, infra quintam diem à die formati processus, Dominis Prioribus, vel Officiali ad hunc actum per Comune deputato vinculo juramenti, et poena x. libr. den. de suo salario auferenda.

*De accusationibus, inquisitionibus, denunciationibus,
& eorum processibus.*

C A P. II.

DE omni maleficio commisso, vel delicto per nostrum regimen procedi possit, et debeat ad petitionem petentis cujus per accusationem, vel denunciationem, necnon ex suo motu, et mero officio per inquisitionem, et electa una via possit nihilominus rediri ad alteram, et etiam denunciatione, vel accusatione prædicta possit simul, et in eodem, seu ex eodem processu per inquisitionem procedi, et etiam sententari cum utcumque officium tendat ad cognitionem delicti, et punitionem, dum tamen, semel, et una poena puniatur, et non ultra. Salvo tamen quod per inquisitionem ex officio, sive accusationem in scriptis porrectam per patrem, socerum, mulieris, vel per maritum, aut per fratrem carnalem, mulieris, vel mariti super, vel de adulterio, et fornicatione, quod diceretur commissum cum muliere, non possit procedi, sed per accusationem tantum, ut dictum est. Item de verbis injuriosis, vel sola mentione animi irati per inquisitionem ex officio, sive accusatore, vel denunciatore, procedi nullatenus possit, nisi quando talia verba, vel motio in eadem rissa cum aliis offensionibus intervenerint, vel commissa fuerint, vel nisi talia coram regimine commissa forent. In quibus casibus etiam per inquisitionem procedi possit. Huic sanctioni addicimus, quod processus quacumque via procedendi super quocumque maleficio, vel delicto factus, vel formatus, vel impostum fiendus, et formandus in curia, vel foro nostri Communis, vel per nostrum regimen, valeat, et teneat, et plenum sortiat effectum, non obstantibus substantialibus, vel solemnitatibus juris ommissis, nec forma aliqua prætermissa, dum tamen de delicto, seu maleficio semper constet plena, et legitima probatio. Addicimus etiam, quod Potestas, seu Judex ad petitionem cujuslibet, necnon ex mero ejus officio mox, et eadem die, qua sciverit ei relatum, vel delatum fuerit, aliquod maleficium, vel delictum fore commissum per aliquem, vel aliquos, teneatur, et debeat se informare de qualitate ipsius delicti, et super eo processum

cessum formare eadem die, et sequenti die committere citationem, et relationem fieri facere, itaquod sic appareat in actis. Et nihilominus sequentibus diebus iterato ad citationem si opus esset, et ad alios actus opportunos procedat sub vinculo juramenti, et pena xxv. libr. denar. de suo salario.

De excusationibus reorum.

C A P. III.

Cuilibet excusationi fiendæ in nostro foro super delictis, et maleficiis, quorum condemnatio, vel poena excederet, vel excessura esset quantitatem C. solid. denar., in qua excusatione reus confiteretur maleficium, vel delictum, debeant interesse præsentem, et audientes Confalonarius, et Priores nostri populi, vel saltem duo ex eis, alioquin confessio fori non valeat, nec ex ea possit condemnatio sequi. Ubi vero minor poena imponenda veniret, vel imposita foret, vel reus se excusando negaret, seu negaverit, tunc excusatio valeat, & sit firma, etiam sine præsentia prædictorum. Hic addimus quod quilibet se excusans teneatur, & debeat dare idoneam fideiussionem, & promittere parere mandatis, comparere, & condemnationem solvere. Alioquin possit, & debeat poni, & detineri in carceribus Comuni, vel in Palatio sub bona custodia. Addicientes, quod negans tempore suæ excusationis maleficium, vel debitum sibi imputatum, seu objectum in processu, condemnatur in quarto pluri poenæ simpliciter imponendæ per formam Statuti, ut sicut confitenti confessio prodest, ita noceat negatio neganti.

De dilationibus in criminalibus dandis.

C A P. IV.

Persona citata occasione maleficii, vel delicti ad se excusandum, & defendendum siquidem non comparuerit, & se excusaverit fideiussionem præstiterit, & alia prædicta fecerit, detur ei per Judicem dilatio, & statuatur terminus quinque dierum statim ad sui defensionem faciendam, & in dicto termino possit, & debeat omnem suam defensionem proponere, & super ea probationem inducere; talis

talis autem terminus non currat nisi oblata reo copia totius facti processus; & etiam suis expensis data, si petierit, & voluerit. Post dictum vero terminum decursum in aliqua defensione nullatenus audiatur, nisi per officialem steterit, quominus ipse probationes probarentur, & fierent, quo casu tempus eidem restituatur defectu officialis amissum, receptis quoque testibus tam offensæ, quam defensionis si facta fuerit, publicetur processus, parte præsentem, vel requisita, & terminus, siue dilatio statuatur ad accipiendum copiam, & opponendum competens, arbitrio Judicis, dum tamen ultra quinque dies non possit extendi. Liceat tamen Judici ex legitima causa impedimenti suo arbitrio restituere reo dilationes decursas. Aliæ vero dilationes emergentes, & opportuna sint arbitrariæ, & pro motu Judicis moderandæ.

De testibus in maleficiis admittendis, & cogendis, vel non.

C A P. V.

In criminali causa testes esse non possint parentes pro liberis, & è converso, fratres carnales, nec etiam consobrini si pro fratre dixerint, nec in una, & eadem domo, vel familia habitantes. Nec focer, vel focrus, gener, aut nurus, & è converso si hujusmodi personæ pro reo, & ejus defensione dixerint, nec etiam alii, qui de jure Comuni à testimonio repelluntur, præter mulieres bonæ famæ, & majores xiv. annis quorum testimonium etiam in criminalibus valeat, recipiatur, & admittatur, lege aliqua in contrarium non obstante. Insuper testes habitantes in Terra Montis Sancti, qui essent bonæ conditionis, conversationis, & famæ, & etiâ de dicta Terra nullo tormentorum genere in proferendo testimonio terantur, & torqueantur, salvo quod per quinque dies, & noctes in aliquo honesto loco videlicet masculi in Palatio Potestatis, mulieres in Ecclesia SANCTI STEPHANI, vel alia Ecclesia possit Potestas, & ejus curia personaliter derivare ad testimonium perhibendum, dum tamen mulieres noctis tempore, videlicet post occasum Solis nullatenus teneantur. Possit etiam Potestas, vel Vicarius, non obstantibus prædictis in enormibus maleficiis cum consensu duorum Priorum, qui pro tempore fuerint, vel majoris partis eorum, testes torquere pro informatione, & veritate habenda de talibus maleficiis ad hæc ut veri-

veritas eruatur, non obstantibus supradictis. Et habita informatione, et veritate maleficii, Potestas, et ejus Vicarius debeant processum formare super prædicto maleficio, et infra quintam diem à die dictæ veritatis habitæ, committere citationem, et fieri facere relationem, et successive ad banni dationem, si opus fuerit, procedatur secundum formam Statuti primi hujus tertii libri, et ad omnes alios actus opportunos, et incumbentes circa maleficia, de quibus inquiritur.

De copia danda, & allegationibus bandiendis.

C A P. VI.

Providemus, quod officialis nostri Communis, in cujus curia procederetur de maleficio, et delicto, ad petitionem ejus, contra quem procederetur, vel alterius petentis pro eo, teneatur exhibere, cum plena commoditate copiandi, tenorem, scripturas, et acta processus formati videlicet de testibus, & eorum dictis post publicationem tantum, & de aliis quandocumque. Et si pars rei ad faciendum fidem alicujus petitionis vellet processum scribi, & publicari manu Notarii maleficiorum, teneatur ipse Notarius ad petitionem petentis scribere, & copiare recipiendo competentem mercedem pro suo labore talis publicationis. Insuper teneatur, & debeat regimen ad minus per sex dies ante sententias criminales ferendas, facere publicare, bandiri per tubatorem in scalis Palatii, & aliis locis consuetis, quod omnes, & singulæ personæ accusatæ, denunciatæ, vel inquisitæ de quocumque maleficio excessuque in curia Potestatis, sive Judicis veniant, & compareant infra quintam diem, tunc proxime sequuturam ad allegandum, & quicquid volunt ad demonstrandum, & dicendum, quare non debeant condemnari de contentis in processibus contra eos formatis, & ad producendum instrumentum pacis, & alia beneficia si quæ habent, & perentorie alioquin &c. Quæ omnia, & singula in præsentī ordinatione contenta teneantur, & debeant officiales observare, & executioni mandare sub pœna xxv. libr. denar. de suo salario qualibet vice, quæ contraxerit.

Qua-

Qualiter dicta testium scribantur in actis.

C A P. VII.

Notarius maleficiorum, & etiam civilium, & quilibet alius Notarius de aliqua examinatione testium rogatus in quacumque causa, civili, aut criminali, aut mixta teneatur, & debeat vinculo juramenti, & pœna xxv. libr. denar. vice qualibet scribere in actis apponere dicta testium explicite, & extense non apponendo illa verba dixit vera esse, nec illa dixit ut supra, nec illam clausulam &c., vel aliam similem, aut illa verba de quorum sub intellectu, vel interpretatione aliquorum verborum, quæ non essent expresse dicta, sed potius declaratio sic, videlicet talis testis dixit se tantum scire, & contentis in inquisitione, vel processu, vel articulo, vel aliq. capitulo, aut petitione super quibus, vel super quo, vel qua examinatio fieret, & subsequenter adducere illa, quæ testis ipse scire dixerit, prout ipse testis protulerit, & non aliter.

De sententiis criminalibus ferendis, & processibus expediendis, & executionibus fiendis.

C A P. VIII.

Statuimus, quod Potestas, & Judex, seu Vicarius teneantur, & debeant omnes, & singulos processus, in quibus, & justam, & evidentem causam non habeant impedimenti expedire per condemnationes, & absolutiones infra xl. dies à die excusationis in comparentibus, & à die dati banni in contumacibus, præterquam in accusationibus turbata possessione, vel aliis accusationibus mixtis, in quibus lis suo marte decurrat, non obstante aliqua temporis præscriptione. Et idem facere teneantur, & debeant de processibus pendentibus inceptis per suum prædecessorem: quos novus Potestas teneatur expedire infra tempora supradicta, à die sui introitus, nisi iusta causa impedimenti subsisteret, pœna Potestati, & ejus Judici x. libr. de suo salario auferenda. Et si dicti Potestas, & Vicarius processus suos, vel aliquem eorum non possent expedire ex aliqua rationabili causa infra dicta tempora, tunc supradicti termini

mini possint, ac debeant prorogari per Dominos Priores, qui pro tempore fuerint, vel per maiorem partem eorum semel, vel pluries ad eorum beneplacitum, prout eis videbitur convenire pro bono dicti Communis, Statuto aliter disponente non obstante. Et in sententiis criminaliter ferendis Potestas, & ejus Judex hoc ordine procedat videlicet die præcedenti ex speciali commissione bandiri faciat per publicum banditorem Communis in scalis Palatii Communis Montis Sancti, & in aliis locis publicis, & consuetis dictæ Terræ, qui omnes de concilio generali dictæ Terræ die sequenti ad sonum campanæ venire debeant ad concilium in dicto Palatio, & omnes, & singulæ personæ habentes aliquid facere in curia dicti communis occasione alicujus maleficii, vel excessus, contra quas procederetur in dicto termino, in dicto concilio compareant legitime, & perentorie ad eorum criminales sententias audiendum supradictis processibus, quæ bandimenta per tubatorem relata redigantur in actis. Et hujusmodi bandimenta valeant, & reputentur pro vera, & legitima citatione, ac si solemniter, & de jure facta fuissent. Deinde in dicto concilio, & termino præfixo sententias condemnatorias, & absolutorias ferat, & publice legi faciat per Notarium maleficiorum super his processibus, prout jure viderint faciendum, & sententiæ sic datæ, vel latæ valeant, & plenum obtineant juris effectum, solemnitate, vel forma juris ommissis non obstantibus. Volumus tamen, quod Potestas, seu Judex nostri Communis suam sententiam condemnationis de quacumque persona occasione cujuscumque maleficii, vel excessus factam, datam, latam, in qua per formam nostrorum Statutorum, & ordinamentorum manifestus error esset, vel appareret in quantitate pœnæ possit præcise, ac debeat licite ipsam condemnationem erroneam corrigere, quo ad quantitatem ipsius infra x. dies inclusive tantum, & non ultra computan. à die latæ sententiæ, & in executione condemnatorum tantum veram, & debitam quantitatem, quæ imponenda fuerat per formam nostrorum Statutorum, & ordinamentorum cum exigit, & exigere teneatur, superfluum autem ipso jure vigore præsentis ordinamenti intelligatur remissum, & pœnitus rescatum. Et simili modo fiat, & observetur, si pœna, vel quantitas ejus fuisset minor imposita, quæ tunc per eundem Judicem infra dictos x. dies tantum, & non ultra ad maiorem, & debitam pœnam possit reduci, quod si per ipsum non reducatur, vel reducere neglexerit infra dictos x. dies eo casu ipso jure

jure intelligatur reducta, non obstante qualiter lecta, vel lata fuisset, & similiter hoc casu dictus Judex cadat in bannum xxv. libr. denar. & elapsis xx. diebus sententiarum, & debeat omnes condemnationes à se, vel sua curia latas in dicta vera quantitate exigere, & facere executioni mandari. Condemnationes vero sui prædecessoris exigere teneatur infra quindecim dies post introitus sui regiminis officii. Sed si aliquis processus in dictis terminis non expediretur, vel aliquæ condemnationes in executione retardarentur, nihilominus firmi, & firmæ remaneant, & postea expediri, & executioni mandari possint, Non tamen possit Potestas, vel Judex, nec etiam concilium generale possit retractare, vel quoquo modo diminueri, vel mutare aliquam condemnationem debito modo latam jam exactam, solutam, vel executioni mandatam. Providemus insuper, quod nullus Potestas, vel Judex intra ultimos x. dies sui officii possit, ac debeat expedire per condemnationem, vel absolutionem aliquem processum, seu processus, nec dimittere aliquem processum pendente, qui potuerit ante dictos x. dies verisimiliter expediri. Hæc omnia, & singula in hoc Statuto annexa Potestas, sive Judex observare, & executioni mandare teneatur in omnibus, & per omnia vinculo juramenti, & pœna xxv. libr. denar. de suo salario pro quolibet, & qualibet vice.

De beneficiis, confessionis, pacis, & solutionis ante terminum.

C A P. IX.

Quia etiam de jure Comuni parcitur confitenti, & sponte agentis quodammodo indulgetur præsentis Statuto firmamus, quod persona accusata, denunciata, vel inquisita occasione cujuscumque delicti, maleficii, vel excessus in curia, vel foro nostri Communis infra scriptis tribus beneficiis gaudeat, & merito relevetur videlicet si sponte confessus fuerit delictum, vel maleficium ex quo procederetur contra eum quandocumque ante sententiam, itaque ex ipsa confessione ad intelligentiam, & corroborationem dictorum verborum, scilicet sine aliqua probatione, condemnari possit, vel poterit condemnari in quarta parte minus totius summæ, in qua sine beneficio confessionis condemnanda fuisset. Si vero pacem, & concordiam de commissa injuria, vel offensa cum adversario habuit, & publi

publicum instrumentum in actis produxerit, usque ad prolationem sententiæ, ipse, vel alius pro eo pro speciali pacis beneficio condemnatur in alia quarta minus summæ jam dictæ. Item si dictam condemnationem solverit Camerario Communis infra tertiam diem à die condemnationis, dimittatur sibi in executione pro beneficio solutionis dicti termini quarta pars residuæ quantitatis summæ, quæ solvenda venit de dictis beneficiis antedictis. Alioquin dicto termino elapso solutionis beneficium sibi non profit, & fiat executio contra eum secundum formam Statutorum nostrorum videlicet elapsis viginti diebus à die latæ sententiæ. Addito quod supradicta pax possit fieri per patrem offensi, tam offendenti, quam ejus patri, vel aliæ personæ procuræ dicti offendentis cum voluntate offensi, & per offensum, & offendentem cujuscumque ætatis sit, dum tamen sit major x. annis persona offensa. Item per Procuratorem offensæ personæ procurare offensæ personæ Procuratori offendentis, Procuratorio nomine offensi. Et etiam possit produci instrumentum pacis quocumque, ut supra, & de juræ factæ coram Potestate, Vicario, & ejus curia per Procuratorem offendentis, vel per aliam quamvis personam pro ea, & tantum valeat, quantum fuerit factum, & productum per principalem personam, & quæ pars, & ejus beneficium profit solummodo comparentibus per se, vel per Procuratorem, vel defensorem, & non contumacibus.

De pœna non probantis accusam, vel denuntiam.

CAP. X.

Non probans accusam, vel denuntiam maleficii, quam coram Potestate, vel Vicario, & eorum curia fecerit, vel produxerit infra terminum à Potestate, vel Vicario eidem assignandum ipso facto incurrat in pœnam quartæ partis illius quantitatis, in qua veniret puniendus reus, si accusa, vel denuntia fuisset probata contra eum, & hoc si accusator, vel denunciator non probaverit accusam in totum, vel in partem, sive etiam denuntiam. Sin autem partem accusæ, vel denuntiæ legitime probaverit, tunc ad dictam pœnam minime teneatur, & ubi plures accusati fuissent, tunc simili modo fiat, & observetur singulariter respectu cujuslibet accusati. Ubi vero pœna imponenda tali accusato non pecuniaria, sed

ulti-

ultimum supplicium, tunc accusator, vel denunciator in probatione deficiens in tricenis libr. denar. debeat condemnari sine aliquo beneficio statim, & sine aliqua diminutione alicujus partis. Si vero non pœna mortis imponeretur dicto accusato, sed pœna abscissionis alicujus membri, tunc talis accusator in probatione deficiens condemnatur in C. libr. denar. sine aliqua diminutione. Si vero alia pœna corporalis imponenda veniret tali accusato præter mortem, vel membri abscissionem, tunc talis accusator, vel denunciator condemnatur in libr. L. denar. sine aliqua diminutione.

Qualiter pater teneatur pro filio, & è converso.

CAP. XI.

UT patres filiorum correptiones agere studeant decernimus, quod ad pœnam delicti, seu maleficii per filium familias commissi omnia ipsius filii familias delinquentis bona undique acquisita cedant, & in executione veniant, non obstante, quod pater familias in eis, vel eorum aliquo quomodocumque prætenderet usufructum, vel eis utendi, & fruendi. Volumus etiam, quod ipse pater de bonis suis propriis pro delicto, sive maleficio sui filii familias teneatur, & conveniri possit, & executionem pati debeat usque ad integram, legitimam inclusive, quæ tali delinquenti deberetur de jure, si ipse parens fuisset præmortuus, nisi talis filius familias vere, & legitime mancipatus, vel annexibus patriæ Potestatis liberatus fuisset, & tempore maleficii, & delicti seorsum à parente, non fictæ, sed vere talis filius habitaverit; quo casu in dicta legitima bonorum viventis patris nullam fieri volumus contra patrem noxiam, sive novitatem. Filius vero pro patre occasione delicti teneatur, & in bonis, quæ patris essent, vel spectarent ad eum videlicet pro jure ipsius patris tantum. In aliis autem casibus filius familias, vel è converso nullatenus teneri volumus, vel in aliquo molestari cum alteri per alterum aliqua contradictio afferri non debeat, nec alter alteri pergravari.

De

De pena non custodientium dies Festos, & Dominicales.

CAP. XII.

Dies Dominicales omnes, & singulos, necnon quoslibet dies festos contentos, expressos, & enumeratos supra in primo libro sub Rubr. de *veneratione Sanctorum*, volumus in honorem Dei ab hominibus venerari, & nullum laborerium aliquo ipsorum dierum fieri concedimus, exceptis quibusdam casibus in jam dicto ordinamento comprehensis, quibus pena nulla imponitur. In aliis vero diebus, vel laborerium prohibitum faciens secundum formam dicti Statuti in x. solid. denar. pro quolibet puniatur, salvo, & reservato ab utroque ordinamento, quod reliqui similes casus necessitatis, & maxime de ferendo aliquod ad nostram marinam remaneant, & consistant in arbitrio, & discretionem officialis, recepto prius corporali juramento ab eo, qui talem necessitatem prætenderet, dum tamen ligna comburenda aliquo dierum prædictorum nullatenus apponerentur. Tempore vero alicujus suspicionis, vel guerræ, tempore messium cum licentia officialis possint dictis diebus de arvis ad terram deferri frumenta cujuscunque generis impune. Item olivæ, quæ per friscularios colliguntur à passariis, vel quæ ad petitionem Massariorum macinandæ forent similiter impune portentur dictis diebus de domibus ad frisculos de sero post consuetam horam, & pulsationem laudi, & non ante. Spectarii etiam eorum artem occasione infirmorum, vel etiam mortuorum similiter dictis diebus, & quibuscunque horis exerceant.

De pena blasphemantis Deum, & Sanctos.

CAP. XIII.

Maledicens, seu blasphemans Deum, aut Christum, aut Virginem Mariam pro tanta superbia, & temeritate pro quolibet, & qualibet vice in xxv. libr. denar. puniatur etiam de facto, si Potestati, & Vicario videbitur, habita primo veritate delicti per confessionem delinquentis, vel legitimam probationem testium. Alios vero Sanctos, & Sanctas maledicens, vel blasphemans in lib. x. den.

vice

vice qualibet puniatur de facto pro quolibet verbo, stetur Potestati, & Vicario si videbitur, vel procedere contra eos, ut eis videbitur. Dicens autem contra Deum, vel Sanctos hæc verba *de la ne sia Dio*, vel *de la ne sia la Vergine Maria*, vel nominando alios Sanctos cum his verbis, vel alias Sanctas, vel alia similia verba, de quorum similitudine stetur libero arbitrio Potestatis, vel Judicis: vel dicendo ad ludum taxillorum, vel alium ludum, in quo denar. rincantur, vel perdantur, vel in aliqua rixa verbis, vel factis commissa hæc verba videlicet *maledetto sia ch'io dico*, vel similia verba, de quorum similitudine libere stetur etiam arbitrio Potestatis, vel Judicis pro quolibet, & qualibet vice in quolibet casum proxime in libr. v. denar. condemnetur, vel de facto puniatur ut supra dictum est in præcedentibus casibus. Quas penas supradictorum quorumlibet casuum singula singulis referendo, si talis delinquens non solverit cum effectu, & sine aliqua diminutione, & detractione infra terminum competentem arbitrio Potestatis, vel Judicis statuendum saltem x. dies post condemnationem, vel post præceptum eidem factum de solvendo, quod dictus talis non solvens mordachietur in lingua taliter, quod per os suum evidenter appareat, & loqui non possit, & ad catenam Communis in Platea per gulam ligetur publice, & palam ibidem permanens ad voluntatem Potestatis, vel Vicarii, & nihilominus sono tubæ præmisso per Terram Montis Sancti fustigetur. Si vero talis sic condemnatus secunda vice blasphemaverit Deum, vel Virginem Mariam, vel aliquem Sanctum, vel Sanctam, tunc pro tali secunda vice debeat condemnari per sententiam, videlicet si vero Deum, vel Christum, vel Virginem Mariam blasphemaverit condemnetur in libr. L. denar. & si alium Sanctum, vel Sanctam, condemnetur in libr. xxv. denar. & in quolibet prædictorum casuum si supradictam condemnationem non solverit infra x. dies à die latæ sententiæ sine aliqua diminutione, & detractione sono tubæ præmisso per Terram Montis Sancti publice fustigetur, & nihilominus eidem lingua amputeretur, itaquod ab ore ejus separetur, ut de cætero loqui non possit.

De pœna jurantis per Corpus, & Sanguinem, vel alia Membra Dei, vel Sanctorum, & Sanctorum Dei.

CAP. XIV.

Jurans per Dei, aut Christi, aut Virginis Mariæ Corpus, vel Sanguinem, aut Viscera, vel alia Membra, de quorum similitudine libere stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis, puniatur de facto pro quolibet, & qualibet vice in x. solid. denar. sine aliqua diminutione. Jurans per Viscera, & alia Membra aliorum Sanctorum, & Sanctorum, puniatur de facto in v. solid. denar. sine aliqua diminutione. Sed si aliqua persona dixerit per la Potta della Vergine Maria, vel per il Culo, & his similia, de quorum similitudine libere stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis, puniatur in libr. xxv. denar. vel de facto puniatur, prout Potestati, vel Judici videbitur convenire sine aliqua diminutione, quas xxv. libras si talis delinquens non solverit infra x. dies à die sententiæ, vel postquam fuerit sibi præceptum de solvendo per Potestatem, vel Vicarium, & talis non solvens in dicto termino, ligetur ad catenam Communis publice in Platea Communis mordachia in lingua, & nihilominus per Terram Montis Sancti publice cum sono tubæ fustigetur. Si vero juraverit per Pottam, vel Culum, vel his similia aliorum Sanctorum, de quorum similitudine stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis, tunc puniatur in x. libr. denar. cum supradicta conditione. Aliorum vero Sanctorum prædicta, vel aliquid prædictorum, vel similia jurans, de quorum similitudine stetur, ut supra puniatur pro qualibet vice de facto in libras v. denariorum. Jurans autem per Culum, vel Pottam Dei, seu Christi, vel per alias inferiores particulas corporis, & his similia, de quorum qualitate interpretatione, & similitudine, stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis, & condemnetur, sive puniatur pro quolibet delinquente, & qualibet vice, & quolibet verbo in x. lib. denar. sine aliqua diminutione, & beneficio legis, vel Statuti, quam pœnam non solvens infra x. dies à die condemnationis, vel die præcepti sibi facti de solvendo, dicto termino elapso cum mordachia ad catenam Communis in Platea publice ligetur per gulam ibidem permanens ad voluntatem Domini Potestatis, vel Judicis. Declaramus insuper, quod in omnibus, & singulis casibus, tam præsentis

Sta-

Statuti, & ordinamenti, quam etiam præcedentis possit, & debeat procedi per inquisitionem ex mero officio Potestatis, vel Judicis. Et etiam per denunciationem, & accusationem cujuscunque personæ, & talis accusatus, inquisitus, vel denunciatus, detineatur in carceribus, donec solverit condemnationem, vel illam quantitatem pecuniæ, quam præceperit Potestas, vel Judex occasione prædictorum. Volumus tamen quod quilibet Potestas Terræ nostræ in principio sui officii teneatur, & debeat facere publice bandiri prædicta, & etiam facere, & ordinare xvi. custodes privatos videlicet quatuor pro quolibet quarterio ad referendum maleficia omnia, & singula committenda in Terra Montis Sancti, & ejus districtu, & maxime jurantes, & blasphemantes Deum, & Sanctos, vel Virginem Mariam, & Sanctas; aliàs pœna x. libr. denar. de suo salario retinenda: cui custodi credatur cum testificatione duorum testium, & fide dignorum bonæ conditionis, & famæ, & teneatur secretus.

De perjurio, & ejus pœna:

CAP. XV.

Dejerantium temeritates metu pœnarum refrenare cupientes, sancimus, quod dejerans in quacunque causa civili, vel criminali, vel aliter quocumque in Judicio, vel extra, in L. lib. denar. puniatur, & quantum ad pœnam hujus Statuti responsio credulitatis facti positioni, præstito à respondente juramento calumniæ, cum de proprio jurantis, & respondentis facto tractatur, habeatur, ac si juramento veritatis esset responsum; per hoc tamen non derogamus Statuto posito supra in secundo libro sub capitulo de jurejurando, quinimmo volumus, illud anteponi in casu suo præsentis ordinamento.

De pœna blasphemantis Ecclesiam Romanam, Papam, Cardinales, vel Marchie Rectores.

CAP. XVI.

Cum Ecclesia Romana, ipsiusque Rectores, & Duces, sint aliis quibuslibet præponendi, & venerandi, ideo hac lege statui-

statuimus, quod si quis in tantam superbiam, & audaciam pervenerit, quod maledixerit, seu blasphemaverit *Ecclesiam Romanam*, *Papam*, vel *Cardinales*, vel aliquem eorum, vel *Marchionem*, quomodo-cumque dicendo, videlicet *sia maledetta la Chiesa di Roma*, vel, *sia impiccato il Papa*, & his similia verba dixerit, de quorum similitudine libere stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis, talis sic dicens, puniatur de facto de quocumque prædictorum verborum vice qualibet in xxv. libr. denar. sine aliqua diminutione. Idem similiter fiat de eo, qui sic dixerit de Legato Dñi Papæ in partes Marchiæ Anconæ, vel de Dño Marchione, vel ejusdem Locumtenente, & prædicta punitio fiat per processum, & condemnationem, vel de facto, prout Potestati, vel Judici videbitur expedire.

De pena dicentis verba injuriosa, vel re impropèrosa.

C A P. XVII.

SI quæ persona contra aliam præsentem, vel absentem dixerit, vel protulerit verba injuriosa videlicet traditore, assassino, falso, ravagliosa, & his similia verba, de quorum similitudine stetur libere arbitrio Potestatis, vel Vicarii, condemnatur pro qualibet vice, & quolibet verbo in x. libr. denar. Si vero alia leviora verba dixerit videlicet *puttana*, *furo*, *latro*, *ruffiano*, *tu ti venti, tu sei una bestia*, *figliol de la puttana*, *asino*, *sanguinente*, *merda d'asino*, & his similia verba, de quorum similitudine stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis, condemnatur pro quolibet verbo, & qualibet vice talis sic dicens in xl. solid. denar. Et si fuerint plura verba dicta uni, stetur declarationi, & discretioni Potestatis, vel Judicis, pro quor. verbis accipiat, dummodo supradicta proximiori verba leviora si quis dixerit non possit condemnari nisi pro verbis, & etiam si dixerit mille verba, & mille vicibus in uno loco, & una fixa. Si vero aliqua persona reimproperaverit, & reimproperatoria verba dixerit alicui, seu in aliquam personam præsentem, vel absentem, condemnatur in libras xx. denar. pro quolibet verbo, & qualibet vice. Impropèrosa, seu impropèratoria verba intelligantur, si quæ persona contra aliquam dixerit de falsitate, de occisione, vel raveliositate, de percussione cum sanguine, vel cicatrice, vel plaga, vel de executione personaliter facta

ita per aliquem officialem, & his similia, de quorum similitudine stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis. Item quæcumque persona contra aliquam personam aliquam turpem verecundiam per cantilenam personaliter, vel impersonaliter fecerit, dixerit, vel cantaverit, itaquod possit verisimiliter ad injuriam revocari in lib. xxv. denar. pro quolibet, & qualibet vice condemnatur, & de tali verisimilitudine stetur arbitrio Potestatis, vel Judicis, in quantum aliter probari non possit. Quæcumque vero persona injuriose blasphemaverit aliquam personam dicendo, *che te venga il fuoco di S. ANTONIO*, vel, *che te venga la rabbia*, vel *che te venga la caddia*, vel *che te venga il mal de la pietra*, vel his similia: de quorum similitudine stetur arbitrio Potestatis, vel Vicarii, condemnatur pro quolibet dicente, & pro qualibet vice, & blasfemia in C. solid. denar. dum tamen ultra sex blasfemias condemnari non possit. Si tamen prædicta verba, vel aliquid prædictorum dicta fuerint per vilem, abjectam, non bonæ conditionis, & famæ personam, contra honestam personam, tunc talis delinquens, in quolibet casuum prædictorum condemnatur in dupplo poenarum prædictarum secundum formam & distinctionem supradictam. A supradictis omnibus excipimus, & reservamus, quod si pars, contra quam dicta verba injuriosa, vel aliquid verbum dicta, vel dictum, prolata, vel prolatum fuerit, comparens quodcumque usque infra tertiam diem post accusationem coram regimine, dicens se non revocasse, nec revocare dicta verba ad injuriam, & perierit de ipsis non procedi ulterius super ipsis, vel occasione ipsorum, minime procedatur, nec pœna exigatur, dum tamen talis, contra quem processum, vel procedendum esset, pro quolibet verbo injurioso solvat statim de facto x. solid. denar. Item quæcumque persona blasphemaverit aliquam bestiam, puniatur de facto in sol. quinque denar. sine aliqua diminutione.

De pena facientis rumorem.

C A P. XVIII.

Quicumque scienter, & malo modo aliqua verba contumeliosa, scandalosa, & suspecta, alta voce clamando, cum imperu, & rugina, dixerit inhoneste vociferando, à l'arme, ad l'arme

l'arme, vel, accorrete, accorrete, vel populo, populo, vel amonete, amonete; vel, moriatur, moriatur, vel similia verba cum clamore, unde tumultus gentium, & occurfus insurrexerit in populo in Terra Montis Sancti sine iusta, evidenti, legitima, & rationabili causa imminenti, talis sic delinquens condemnatur in libr. mille denar. quas si non solverit infra x. dies, postquam pervenerit in fortiam dicti Comunis, qui ducatur ad locum iustitiæ consuetum, & eidem ibidem caput à spatulis amputetur, itaquod poenitus moriatur, & ejus poena cœteris transeat in exemplum.

De poena insultus cum armis, vel sine.

C A P. XIX.

Reipub. interest, ne maleficia remaneant impunita. Igitur statuimus, quod si quis sine armis in Terra Montis Sancti iniuriose fecerit insultum contra aliquem, movendo se de loco ad locum, cundo personaliter contra eum, condemnatur in x. libr. denar. Si vero contra eum manu adminaverit, pro qualibet adminatione condemnatur in x. libr. denar. pro tali adminatione immediate sequuta confundatur insultus; Si vero aliquis contra aliquem insultum fecerit in Terra Montis Sancti cum aliquo genere armorum de ferro, condemnatur in libr. xx. denar. Et si cum dictis armis adminaverit contra eum, condemnatur in xx. libr. denar. & pro tali adminatione immediata sequuta confundatur insultus. Et si cum dictis armis non adminaverit, sed extraxerit tantum contra aliquem, condemnatur in libr. decem denar. Et si prædicta omnia in eadem hora contigerint, condemnatur solum de adminatione una, vel pluribus, & insultus, & armorum extractio, adminatione sequuta, poenitus confundantur. Sed si fuerit insultus tantum cum extractione armorum, condemnatur solum de insultu, & non de extractione armorum. Sed si vero cum baculo, vel alio ligno, vel lapide, vel alia re apta ad nocendum, præter ferrum, vel rem ferratam, aliquis contra aliquem insultum fecerit, vel adminaverit, & non percusserit, condemnatur in libr. x. denar. Si vero percusserit, condemnatur de percussione, & non de insultu, nec adminatione. Et intelligatur, confundi insultum, & adminationem, si in eadem rixa aliqua percussio per prædictum insultantem, & adminantem facta fuerit quomodo-

modocumque cum armis, vel sine armis in personam insultati: dum tamen poena percussus fuerit minor quam poena insultus, vel adminationis, vel equæ talis: quia solum punitur de percussione, & non de insultu, nec de adminatione. Et supradicta omnia, & singula locum habeant, si prædicta, vel aliquod prædictorum commissa fuerint in Terra Montis Sancti. Si vero committerentur supradicta, vel aliquod prædictorum extra Terram Montis Sancti, tunc condemnentur tales delinquentes in medietate poenæ secundum distinctionem supradictam in quolibet supradictorum casuum: quæ medietas poenæ habeatur pro simpla poena.

De poena percutientis, vel offendentis aliquam personam cum armis ferreis, & de cicatrice.

C A P. XX.

Si quis in Terra Montis Sancti, vel ejus territorio, præterquam in strata Portus, & in Portu, & in litore Maris aliquem percusserit cum aliquo genere armorum ferreorum in capite, collo, vel gula, vel facie, vel à collo supra, cum sanguinis effusione, condemnatur pro qualibet percussione in libr. C. denar. si vero sine sanguinis effusione quis percusserit aliquem cum aliquo dictorum armorum in aliquo dictorum locorum, condemnatur pro qualibet percussione in L. libr. denar. si vero ex tali percussione facta aliquod signum, seu cicatrix enormis, & evidens sit in facie perpetuo remansura, talis sic percutiens condemnatur in libr. CC. denar. & quod tale signum, siue cicatrix sit in facie perpetuo remansura stetur declarationi consilio, & sententiæ duorum Medicorum, si erant in Terra Montis Sancti, vel saltem unius Medici, quando plures non sunt in dicta Terra, cum juramento ejusdem Medici, vel eidem Medico per Potestatem, vel Vicarium dando de veritate dicenda, declarando, & sententiando super dicto vulnere, quæ sententia Medicorum, vel Medici redigatur in actis curiæ maleficiorum Dñi Potestatis, vel ejus Notarii maleficiorum, & salarium pro prædictis solvatur Medico, vel Medicis expensis delinquentis. Si vero ex tali percussione facta in facie talis percussus perdiderit oculum, vel videre oculi, vel nasum, tunc pro quolibet oculo perduto, vel pro videre perduto, vel naso perduto talis delinquens condemnatur in libr. CCC. den. quam

quam poenam tricentarum librarum, seu condemnationem si talis condemnatus non solverit infra x. dies à die sententiæ, seu condemnationis computandos, amputetur sibi manus, cum qua prædictum maleficium fecerit. Si ex tali percussione facta in facie ceciderit aliquis dens ex ore dicti percussi, vel aliquis fuerit fractus, tunc ultra poenam percussione talis percussus condemnatur pro quolibet dente fracto, vel qui ceciderit de ore percussi, in L. libr. denar. Cum autem aliquem aliquis percusserit in dicta Terra, vel extra, ut supra dictum est, cum dictis armis, à gula infra, cum sanguinis effusione, talis delinquens condemnatur in libr. L. denar. & si ex dicta percussione cum sanguinis effusione inciserit aliquod membrum, ut puta manum, vel pedem in totum, itaquod à corpore separetur, condemnatur talis delinquens in libr. quingentis denar. & si talis condemnationem non solverit infra x. dies à die latæ sententiæ computandos, eidem manus ejus, quæ dictum malum fecerit, amputetur, itaquod à brachio separetur. Si vero aliquem digitum manus inciderit, & à manu fecerit separari, condemnatur pro quolibet digito inciso in libr. C. denar. Si vero membrum non inciserit, sed debilitaverit, itaquod membrum sic debilitatum perdat operationem suam, condemnatur talis delinquens in libr. CC. denar. Si autem digitum non inciserit, sed debilitaverit, condemnatur pro quolibet digito debilitato in libr. L. denar. & de prædicta membrorum debilitatione, & digiti debilitatione stetur declarationi, & sententiæ Medicorum, vel Medici, ut supra dictum est de cicatrice. Si vero aliquis aliquem percusserit cum dictis armis in ejus persona à gula infra, sine sanguinis effusione, condemnatur talis percussus pro qualibet percussione in libr. xxv. denar. & si cum debilitatione membri, vel digiti, condemnatur ut supra dictum est. Et quantum ad supradicta in omnibus casibus supradictis intelligatur, & esse reputetur arma ferrea, omnis materia de ferro apta ad nocendum, licet formam armorum non habeat.

De pena offendentis, vel percutientis aliquem cum armis non ferreis.

CAP. XXI.

Cum lapide, baculo, virga lignea, osse, vitreo, vel simili materia, cum qua noceri possit, præter ferrum, aliquis aliquem offendens, seu percussus, puniatur, & in quolibet supradictorum casuum condemnatur secundum qualitatem delictorum in proximo præcedenti Statuto comprehensorum juxta varietatem, & distinctionem ipsorum casuum pro quolibet, & qualibet vice in medietate poenarum supra in præcedenti capitulo proximo positarum. Præterquam in poenam cicatricis, & amputatione, & debilitatione membri, oculi, & nasi, digitorum, & dentium, ut supra dictum est in præcedenti capitulo, vel Statuto, quæ poenæ in suo robore semper durent, & locum habeant, & in præsentis Statuto, si commissum fuerit per aliquam personam aliquod dictorum maleficiorum cum aliqua materia, de qua fit mentio in principio præsentis statuti.

De pena percutientis aliquem manu vacua.

CAP. XXII.

Si quis injuriose aliquem in Terra Montis Sancti manu vacua percusserit in facie cum sanguinis effusione, de facto condemnatur talis percussus in libr. L. denar. pro qualibet percussione cum sanguine. Si vero sanguis non exiverit ex dicta percussione, condemnatur talis percussus in libr. xxv. denar. pro qualibet percussione sine sanguine. Si vero aliquis aliquem percusserit manu vacua in capite, collo, vel gula cum sanguinis effusione, condemnatur percussus pro qualibet percussione cum sanguine in libr. xl. denar. si vero sine sanguinis effusione, condemnatur pro qualibet percussione in libr. xx. denar. Si vero aliquis aliquem percusserit in dicta Terra manu vacua in aliis partibus corporis à gula infra, si cum sanguinis effusione, condemnatur pro qualibet percussione cum sanguine in libr. xxv. denar. si sine sanguinis effusione, condemnatur pro qua-

qualibet percussione in libr. xii. & solid. x. denar. & si prædicta, vel aliquod prædictorum quis commiserit extra Terram Montis Sancti, præterquam in strata Portus, vel in Portu, vel in litore maris, condemnatur solum in dimidia poena dictarum poenarum supra in præfenti capitulo positarum secundum distinctionem supradictam, quæ poena pro simpla habeatur. Si vero ex quacumque percussione alicui facta quocumque modo caputem, cappellinam, cappellum bombacinam, vel bambacile, vel aliquod his simile talis percutiens eadere fecerit de capite percussi, vel levaverit, tunc pro tali casura, sive levamento, ultra poenam percussioneis, condemnatur in solid. C. denar. Si vero vel manu vacua aliqua persona contra aliquem non percusserit, sed adminaverit, pro qualibet adminatione ubicumque facta, in xxx. solid. denar. puniatur.

De pluribus injuriis, & offensionibus simul factis.

C A P. XXIII.

Ubicumque verbis, vel factis simul, vel etiam in uno, & eodem contestu sine intervallo, vel separatim plures offensiones fecerit, vel commiserit contra aliquem, vel aliquam quotiescumque, & qualescumque fuerint offensiones in quibus, vel aliqua earum non foret alia specialis determinatio per formam nostrorum Statutorum, & ordinamentorum, decernimus non pro uno solo facto, vel dicto, nec pro una sola offensione reputari, vel haberi, sed pro diversis potius, & pluribus offensionibus, vel injuriis reputari volumus, & haberi; itaquod earum nulla, prætestu conjunctionis, vel unitatis, remanere valeat impunita, sed potius punitio semper fiat de aliqua offensione, & in una; & separatim commissa venient puniendi. Salvo, & excepto quod insultus impetuosus cum quo, in quo, ex quo aliqua percussio, vel adminatio facta, vel sequuta fuerit in eadem rixa contra eandem; & per eandem personam semper confundantur. Et etiam adminatio, per quam, in qua, vel cum qua percussio aliqua facta fuerit, similiter confundatur, & quod de tali insultu, & adminatione nulla condemnatio, vel exequutio fiat. Item de sola portatione, vel extractione, aut dolosa projectione armorum, cum quibus nocere quis possit; siquidem ex ipsa portatione, extractione,

ne, vel projectione, seu in ea facta, vel sequuta fuerit in eadem rixa, & inter easdem personas aliqua adminatione, vel percussio, nemo puniatur. Sed de adminatione, vel percussione, quæ inde sequuta fuerit; itaquod semper talis portatio extractio, & projectio confundatur, & sit impunis. Adminatio vero, sive percussio inde sequuta puniatur.

De mitigatione poenarum inter mulieres.

C A P. XXIV.

Quia sexus mulieris fragilis est, & ipsæ magis sunt pronæ ad rixandum, quam ad filandum, ideo statuimus, quod quotiescumque contigerit, quod mulieres inter se ipsas rixantes una percutiat alteram cum armis, vel sine armis, cum sanguinis effusione, vel sine; vel verba injuriosa, vel reimproperosa dixerit una contra aliam, quamvis una realem, verbalem, vel personalem una contra alteram dixerit, vel fecerit verbo, vel facto, in dimidia poena teneantur; masculus qui contra masculum aliquod fecerit, dixerit, vel commiserit, debeat condemnari, quæ poena dimidia inter mulieres habeatur pro simpla. Exceptis poenis homicidii, cicatricis, amputationis, & debilitationis membrorum, & oculi, & nasi, & digitorum, & dentium, ut supra dictum est in proximo præcedenti capitulo, quæ poena prædictis mulieribus etiam inter se ipsas sicut delinquentibus.

De poena proicientis lapidem, vel alia arma, vel lutum, sputum, bructuram, vel rem turpem in rem, vel contra personam aliquam.

C A P. XXV.

Si quæ persona contra aliquam personam injuriose projecerit lapidem, vel alia arma ferrea, vel lignea, vel aliquod genus armorum, vel aliquod aliud, cum quo noceri posset, siquidem ex tali projectione non percusserit, condemnatur talis proiciens arma ferrea in libr. xxv. denar. Si vero arma non ferrea projecerit, & non percusserit, condemnatur in libr. x. denar. Si vero per-

percuſſerit cum aliquo dictorum armorum ferreorum, vel non ferreorum, quando ea projecit, condemnatur ſecundum formam Statuti poſiti ſub capitulo de poena percuſſentis, vel offendentis aliquam perſonam cum armis &c., vel ſecundum formam Statuti poſiti ſupra de offendentis, vel percuſſentis aliquam perſonam cum armis non ferreis &c., prout fuerint arma cum quibus percuſſerit, & tunc projectio cum percuffione confundantur. Si vero aliqua perſona injurioſa contra aliquem ſpuum ſpuet in faciem, condemnatur in libr. x. denar., ſed ſi in alia parte corporis, condemnatur in libr. quinque denar. ſi autem lutum, vel aliquid turpe, vel brutturam aliquam, vel aliud noxium, vel injurioſum projecit in faciem alicujus, condemnatur in libr. x. denar. & ſi in aliam partem corporis, in ſol. & denar. & ſi pannos cum tali turpitudine, vel bructura illi bruttaverit, vel vituperaverit, tunc, ultra poenam ſupradictam, talis ſic proiciens dicto tali, cujus pannos bruttaverit, ad emendationem damni in dupplo ſecundum extimationem fiendam, per duos bonos homines per eorum Sacramentum eligendo, per Dominum Poſtatem, vel Vicarium ſtatim illata injuria, & veritate reperta, cogatur de facto per Poſtatem, vel Vicarium, non obſtante aliquo Statuto in contrarium facto, vel loquente. Si vero aliquis contra aliquam perſonam projecit nivem, vel glaciem in capite, vel alia parte perſonę, & tunc talis, cui glacies, vel nix fuerit projecta ſibi ad injuriam revocaverit, & Poſtati, vel Vicario denuncia-verit, condemnatur, vel glaciem, vel nivem proiciens arbitrio Dominorum Poſtatis, Vicarii, & Dominorum Priorum, conſiderata qualitate perſonarum, & exceſſus, qui ſi eis videbitur, de facto etiam puniatur abſque aliquo proceſſum indifiendo.

De poena ponentis in perſona, vel domo, vel oſtio alicujus aliquam rem turpem, vel injurioſam, vel noxiam,

C A P. XXVI.

SI quis injurioſe in perſona, in domo, vel oſtio domus alicujus, vel ſuper oſtio alicujus poſuerit, applicaverit, miſerit, vel adheſerit aliquam rem vituperoſam, vel deluxoriam, vel noxiam, vel turpitudinem aliquam, vel aliquod turpe, condemnatur in libr. x. de-

x. denar. Sed ſi quis injurioſe poſuerit, vel miſerit imponere alicujus propriam, vel conductam extra Terram Montis Sancti, vel in oſtio dictę poſſeſſionis ſcilicet ante oſtium per duo braccia, vel ſub teſto, vel traſannam dicti oſtii aliquod animal mortuum, fetidum, vel aliquod aliud turpe, condemnatur eadem poena. Et in quolibet ſupradictorum caſuum hujus capituli condemnatur talis delinquens aliquo dictorum caſuum in minori, & majori ſumma uſque in xxv. libr. denar. arbitrio Domini Poſtatis, vel ejus Vicarii, & Dominorum Priorum, inſpecta qualitate perſonę, quę prædicta fecerit, & perſonę, cui facta ſunt, & qualitate animalis, ſeu turpitudinis poſitę, & factę in præſatis locis, vel aliquo eorum in cujus Terram, vel extra, & cauſa, quare prædicta facta fuerint.

De poena levantis, vel lacerantis pannum de capite, vel dorſo.

C A P. XXVII.

SI quis injurioſe laceraverit, vel cadere fecerit caputrum, birretum, cappellum, bendam, vel alium pannum de capite alicujus, itaquod caput remaneat diſcopertum, non tamen percutiendo eum, condemnatur ſic faciens in libr. decem denar. pro qualibet vice; & ſi injurioſe laceraverit quis pannum aliquem in dorſo alicui, in eadem poena condemnatur, & nihilominus de facto cogatur per Dominum Poſtatem, vel Vicarium ad emendationem damni dicti panni lacerati dicto damnum paſſo cum duplo dicti panni, vel valoris dicti panni.

De poena offendentis aliquem in perſona aliter, quam percutiendo.

C A P. XXVIII.

TEnore præſentis Statuti mandamus, quod ſi quis injurioſe ceperit aliquem per barbam cum manu, & eam tiraverit, vel pilos à barba extraxerit, condemnatur in libr. L. denar. Si quis injurioſe ceperit aliquem ſolum per barbam, & eam non tiraverit, nec pilos extraxerit, condemnatur in libr. xxv. denar. Si autem aliquis injurioſe aliquem ceperit per capillos, & per terram ſtra-

finaverit, tenendo, & tirando capillos, condemnetur in libr. L. denar. etiam si dictos capillos extraxerit. Si vero ceperit solum per capillos, & tiraverit, non tamen ceciderit in terram, nec strasinaverit, condemnetur in libr. xx. denar. & si eo casu de dictis capillis extraxerit, condemnetur in libr. xxv. denar. Sed si aliquis injuriose aliquem ceperit per personam cum manu, vel per pannos, vel per centuram, vel eum impinserit, & pro prædictis non fecerit eum cadere in terram, condemnetur in libr. x. denar. Si autem talis captus, vel impintus ceciderit, & pro prædictis non fecerit effusionem, condemnetur talis delinquens in libr. xx. denar. Si vero ex dicta causa exiverit sanguis de facie, vel de capite, condemnetur talis delinquens in libr. L. denar. Et si sanguis exiverit ex alia parte corporis, condemnetur delinquens in libr. xxv. denar. Et prædicta intelligantur, si ex uno loco solo personæ exierit sanguis. Sed si de pluribus partibus personæ sanguis exiverit, si à collo supra, sanguis exiverit de pluribus locis, quocumque sint, condemnetur in libr. C. denar. & non plus. Si in gula, vel collo, vel ab inde infra sanguis exiverit de pluribus locis, quocumque sint, condemnetur talis delinquens in libr. L. denar. Si vero ex dicta causa aliquod membrum debilitaverit, vel membrum, os, condemnetur talis delinquens in libr. C. denar.

De pœna opponentium se bajulis Communis, & eorum officio exercendo.

C A P. XXIX.

AD reprimendum superbiam aliquorum non permittentium, se pignorari à bajulis, seu à bajulo nostri Communis, statuimus, & firmamus, quod si quæ persona masculus, vel femina tantæ fuerit audaciæ, quod opposuerit bajulo nostri Communis in suo officio exercendo, & dum exercet officium, videlicet non permittendo, se pignorari, dum aliquis bajulus mandato alicujus officialis ivisset ad pignorandum aliquam personam pro aliquo facto civili, vel criminali, & dicta talis persona se bajulo opposuerit non permittendo, intrare bajulum in domo pro pignore, vel aliter non permittendo, quod bajulus accipiat pignus aliquod, puniatur talis persona de facto per Potestatem, vel Vicarium usque in xx. solid. denar. de qua oppositione stetur, & credatur relationi bajuli sine aliquo teste, si vero

vero cum uno teste fide digno, puniatur de facto per condemnationem ad voluntatem Potestatis, vel Vicarii usque in C. solid. denar. Si vero bajulus iverit ad pignorandum aliquam personam, & bajulus, Notarius Potestatis, vel Cancellarius Communis, vel aliquis eorum famulus esset cum dicto bajulo ad pignorandum aliquam personam occasione cujuscumque officii, & talis persona in præsentia dicti Notarii, vel famuli alicujus officialis non permiserit se pignorari, talis persona condemnetur in x. libr. denar. & stetur relationi bajuli, & talis officialis, vel famuli: quæ pœna possit augeri per Potestatem, & Vicarium, & Priores, considerata qualitate personarum, & facti. Ubi autem dicta talis persona se opponens aliquam injuriam personalem fecerit dicto bajulo, vel eadem aliqua verba injuriosa dixerit, tunc talis persona sic delinquens, ultra prædictam pœnam, condemnetur in aliis pœnis in Statutis in præsentii volumine insertis, & specificatis secundum maleficia, quæ fecerit, vel dixerit, habita prius legitimâ veritate de maleficiis, quæ dicta, vel facta dicerentur per confessionem injuriantis, vel legitimam testium probationem.

De homicidio, & ejus pœna.

C A P. XXX.

Homicidium scienter, & dolose faciens, vel committens, vel etiam scienter, & dolose mandans homicidium fieri in Terra Montis Sancti, vel in ejus districtu, & territorio, ubicumque capitali pœna puniatur, itaquod pœnitens moriatur, & si fuerit homo malæ conditionis, & famæ, qui homicidium commiserit in strata Portus, vel in Portu, vel in litore maris, vel homicida, strasinetur ad caudam Asini usque ad locum homicidii perpetrati, & ibidem decapitetur, vel suspendatur ad arbitrium regiminis, considerata qualitate, & conditione personarum, & qualitate, & causa homicidii. Si vero aliquis ex supradictis malefactoribus ad manus, & fortiam nostrorum officialium non venerit, tunc ponatur in publico banno de Terra Montis Sancti, & ejus territorio, & ejus bona omnia mobilia, & immobilia nostro Comuni publicentur, & confiscantur, & pro dicto Comuni vendantur. Sed si pro uno homicidio plures fuerint culpabiles, tunc siquidem appareat de interfectore,

re, seu homicida, & alii homicidæ tantum associaverint, tales associantes dederint, & præstiterint dicto homicidæ auxilium, consilium, & favorem, & operationem videlicet detinendo occisum, vel eum percutiendo, seu se opponendo, ne talis possit fugere propter quam oppositionem, & impedimentum eidem factum fugere non potuit, & sic fuerit occisus, vel similia facientes, tunc eo casu in eandem poenam, quam homicida, quilibet eorum incurrat, & contra supradictos, & quemlibet eorum Potestas, vel Vicarius nostræ Terræ possit procedere per inquisitionem, vel denuntiationem, vel accusationem, & eidem, & cuilibet eorum melius videbitur expedire, & dictum processum sine debito sententiare. Si vero aliquis scienter & dolose homicidæ, homicidio perpetrato, auxilium, consilium, & favorem ad evadendum opere, vel facto, ne talis homicida in fortiam nostri Communis perveniat propter quæ talis homicida aufugit, condemnetur talis auxilium sic præstans in libr. CC. denar. Si vero non dolo, nec lata culpæ, sed quadam levi culpæ ex improvise homicidium commiserit, tunc habita, & diligenter reperta veritate, condemnetur talis in pecunia arbitrio Dominorum Potestatis, vel Vicarii, & Dominorum Priorum, & si eis videbitur etiam cum deliberatione concilii generalis, consideratis in prædictis qualitate homicidii, & conditionibus personarum, tam agentis, quam mortui, & in omnibus aliis circumstantiis dicti homicidii, de cujus condemnatione hæredes occisi habeant tertiam partem pro satisfactione eorum injuriæ, & aliæ duæ partes sint nostri Communis. Sed si aliquis sine aliqua culpa per casum tantum, qui prævideri non potuit, vel debuit, homicidium commiserit nullam poenam poenitus patiat. Qui vero ad sui defensionem à jure permissam, vel etiam jure permittente, homicidium commiserit, nullam poenam poenitus patiat. Si vero aliquis fuerit tantæ temeritatis, & audaciæ quod tractus, homicidium commiserit in personam alicujus nostri Communis, tunc talis condemnetur hoc modo videlicet, quod nudus ponatur, & ligetur super quodam curru in quo sit fucina cum igne accenso, & ad caudam Asini strasineretur per Terram Montis Sancti, & cum tenaleis ferreis in dicto igne calefactis atenaglieretur, & caro sua de ejus facie, & aliis partibus ejus personæ cum dictis tenaleis incidatur, & elevetur, & demum ducatur ad locum justitiæ consuetum, & statim caput à spatulis amputetur ita, & taliter, quod à corpore separetur, & poenitus moriatur, & idem

idem observetur, si aliquis homicidium commiserit contra Potestatem Terræ Montis Sancti, vel Vicarium, vel Cancellarium, vel aliquem Notarium dicti Potestatis, vel Cancellarium, vel in quemcumque alium Officiale forensem honorabilem electum, vel impostum eligendum; contra forenses tamen intelligendo quod talis homicidium faciens supradicta poena poenitus puniatur. Paricidium vero si quis fuerit, vel commiserit, vel committi, seu fieri fecerit, & si factum, & sequutum fuerit paricidium supradictum, tam faciens, quam fieri mandans ipso sequuto, poenis legalibus puniatur.

De poena dantis venenum alicui.

C A P. XXXI.

Quia plus est, hominem veneno extinguere, quam occidere gladio, ideo statuimus, & præsentī lege firmamus, quod si quis dolose, & scienter dicta causa prædicta alicui dederit in potu, cibo, vel alio quoquo modo, causam dictam personam occidendi, item mandans dolose, & scienter prædicta, vel aliquod prædictorum fieri, & si talis persona prædictum venenum sumpserit, moriatur, vel non moriatur, qui talis sic scienter, & dicta causa emens, vendens, conficiens, portans, vel dans, vel etiam mandans fieri prædicta, vel aliquod prædictorum, in capite puniatur ita, & taliter quod ei à spatulis amputetur, & poenitus moriatur. Et si dicti tales sic delinquentes, vel aliqui eorum non possit haberi in fortiam Potestatis, & nostri Communis, quod omnia bona mobilia, & immobilia dicti talis sic delinquentis, qui non potuerit haberi in fortiam Potestatis, vel Communis prædicti, publicentur, & nostro Comuni poenitus confiscantur.

De assassinis, & eorum poena.

C A P. XXXII.

Assassinorum nempe pessimum genus. Ideo hac lege sancimus, quod si aliquis tantæ crudelitatis, & iniquitatis fuerit, quod in nostra Terra, vel territorio nostro pro pecunia, vel alia

alia re habita, vel habenda, vel sibi promissa, vel aliqua persona terrigena, vel forensis spiritu diabolico inspiratus, seu instigatus tanquam assassinus ad alicujus petitionem dolose, proditorie, scienter, & apensate aliquam personam interfecerit, vel occiderit, vel si homicidium non fecerit, sed facere attentaverit, vel attentare præsumpserit si ad effectum non duxerit tam faciens, quam attentans, quam etiam fieri faciens, si in fortia Potestatis, vel nostri Communis pervenerit, ultimo supplicio condemnatur hoc videlicet modo, quod nudus ponatur, & ligetur super quodam curru, in quo sit fucina cum ingne accenso, & ad caudam Asini bene ligatus strafinetur per Terram Montis Sancti, & cum tenaleis ferreis calefactis in dicto igne attentalietur, & caro sua de facie, & aliis partibus suæ personæ incidatur, & elevetur, & demum ducatur extra Terram Montis Sancti ad locum Justitiæ, & ibidem furcis laqueo suspendatur, itaquod poenitus moriatur. Et si haberi non posset in fortiam nostri Communis, tunc omnia ejus bona mobilia, & immobilia publicentur, & confiscentur, & nostro Comuni poenitus applicentur.

De pena officialis offendentis specialem personam, & contra.

C A P. XXXIII.

Quia ab officialibus, quibus plura commissa sunt, plura virtutum, & morum exiguntur, ideo præsentī Statuto firmamus, quod quilibet officialis nostri Communis, tam Potestas, & Vicarius, & eorum Notarii, & etiam Domini Priores Populi, & Cancellarius Communis, & ejus Notarius, vel etiam si acciderit, quod aliquis officialis nobilis forensis eligeretur imposterum in Terra Montis Sancti, abstineant ab omni injuria, & contumelia, & nullam injuriam, & contumeliam verbo, vel facto dicant, faciant, vel committant in aliquam, & contra aliquam privatam, & specialem personam scientes quod si aliquod homicidium aliquis ex officialibus supradictis commiserit in quemcumque, poena capitis punietur. Si vero aliquam injuriam aliam verbo, vel facto commiserint in privatam personam, tunc condemnabuntur in quadruplum ejus poenæ, qua condemnaretur privatus contra privatum. Alii vero officiales minores supradictis maleficia committen-

tes

tes in aliquam personam non officialem, condemnabuntur in duplum poenæ, qua privatus contra privatum condemnandus veniet sive verbo, sive facto, si tales officiales minores prædicta commiserint. Si vero aliquis ex supradictis officialibus omnibus inter se ipsos aliquid maleficio verbo, vel facto commiserit, tunc condemnatur poena simpla, prout privatur privata persona committens maleficio in privatam, vel specialem personam. Sed si aliqua injuria in persona dictorum officialium omnium, vel alicujus ipsorum per aliquem non officialem facta fuerit verbo, vel facto, tunc talis non officialis officialem aliquem ex supradictis injuriens, vel offendens condemnatur in quadruplum ejus, in quo condemnaretur privatus contra privatum. In aliis autem officialibus minoribus quibuscumque, puta famulis officialium prædictorum, bajulo nostri Communis, Tubatori, & similibus si aliqua injuria eis, vel alicui eorum facta fuerit per aliquam personam non officialem Communis, tunc talis, injuriam faciens dicto, vel facto, condemnatur in duplum ejus poenæ, qua de simili maleficio, sive injuria, condemnatur privata persona contra privatam. Et hujusmodi talis poena supradicta quadruplicata, vel duplicata intelligatur, & sit quantum ad supradictos officiales quoslibet poena simpla. Nolumus tamen quod dicta poena possit amplius, vel aliter augmentari, prætestu, & ratione loci, vel temporis, vel alia qualibet qualitate, propter quam maleficio, sive poena maleficii per formam nostrorum Statutorum veniret duplicanda, vel aliter augmentanda. Sed sufficiat quadruplicatio, vel duplicatio supradicta, vel superscripta.

De adulteriis, & stupro, & lenocinio, & eorum poena.

C A P. XXXIV.

Mulierem bonæ famæ nuptam, vel non nuptam volentem, si quis carnaliter cognoverit, in libr. L. denar. per Potestatem, vel ejus Vicarium condemnatur, si prædicta commissa fuerint in Terra Montis Sancti, vel nostro territorio. Si vero nolentem qui carnaliter per vim cognoverit, capite puniatur, itaquod moriatur, & intelligatur de muliere bonæ famæ, de qua non probaretur contrarium. Mulierem vero non bonæ famæ, si quis per vim cognoverit, si publicam meretricem, in solid. xl. denar. condemnatur, si alias

si alias malæ famæ, condemnetur in libr. x. denar. si nupta non est. Sed si nuptam quis cognoverit, & malæ famæ, & volentem, condemnetur in libr. xxv. den. Sed si quis non cognoverit, sed tantum attentaverit mulierem bonæ famæ contra ejus voluntatem capiendo eam per personam, vel in terram prohibiendo, vel pannos altian- do, vel ipsam amplectendo, vel osculando, vel his similia facien- do, condemnetur in libr. CC. denar. & qui nuptam non bonæ fa- mæ aliquo dictorum modorum attentaverit, in libr. x. denar. con- demnetur. Lenocinium faciens de aliqua muliere bonæ famæ, con- demnetur in libr. C. denar. Mulier vero nupta committens adulte- rium, vel cum aliquo sponte luxurians, vigore præsentis Statuti ipso jure, & facto amittat dotem suam, & bona dotalia ejus, quæ bona, & dos ipso facto, & jure applicentur lucro viri, seu mariti sui. Et nihilominus talis mulier tondatur de capillis suis ad pedem scalarum Palatii Communis, publice fustigetur per Terram, & ni- hilominus solvat bannum xxv. libr. denar. in quibus debeat con- demnari per Potestatem, vel Vicarium. Stuprum autem cum pue- ro committens, vel cum virgine, vel cum comatre, vel cum con- sanguinea; vel affinem cognoscens usque in tertium gradum inclusi- ve, aut monialem religiosam, sive volentem, sive nolentem, tunc talis delinquens cum aliquo, vel aliqua supradictorum, capite pu- niatur, ita quod moriatur, & comater, vel consanguinea, vel af- finis, vel conjugem habens, & talia de ejus voluntate committens, & faciens cum consanguineo, vel affine, vel cum compatre, pœ- na simili puniatur. Puer autem voluntarie stupratus etatis annorum xiv., vel ab inde supra usque in xx. annos inclusive, condemnetur in libr. CC. denar. ab inde capite puniatur.

*De pœna ponentis, vel facientis ostaculum contra
ambulantem, stantem, vel sedentem.*

C A P. XXXV.

Contra ambulantem in aliquo loco publico, & consueto, aut in loco proprio ipsius ambulantis, vel sibi comuni cum ali- quo, quicumque aliquid obstaculum, vel impedimentum fecerit, vel posuerit sine expressa licentia, seu mandato alicujus officialis jurisdictionem habentis, & quo quidem obstaculo talis ambulans impe-

impediretur; vel aliqua injuria afficeretur, puniatur, & condemne- tur talis delinquens, si talis impeditus ceciderit in terram, vel aliquam læsionem personæ inde habuerit sine ruptura ossis, & sangui- nis effusione in x. libr. denar. si cum ruptura, & fractione ossis in L. libr. denar. puniatur. Si vero non ceciderit, nec aliter læsus fue- rit in xl. solid. denar. condemnetur. Et si contra aliquem sedentem, vel stantem hujusmodi obstaculum, vel impedimentum factum fue- rit fiat punitio, & condemnatio in quolibet casu, & qualibet vice ad similitudinem prædictorum secundum qualitatem casus, & con- ditionis, cui magis assimilatur, & convenit.

De incendiariis.

C A P. XXXVI.

Ignem immittens, vel ponens in aliqua domo, vel habitatione in- fra Terram Montis Sancti causa ipsam comburendi, & ipsam in totum, vel in partem combuserit in C. floren. auri condemne- tur. Si vero non combuserit pro sola immisione, vel appositione facta dicta occasione in C. libr. denar. puniatur. Extra Terram ve- ro prædictam in ejus tamen territorio, & districtu, prædicta, vel aliquid prædictorum committens in quolibet casu secundum dictam distinctionem puniatur in dimidia dictarum pœnarum. Et prædi- cta etiam locum habeant in cassina, quæ foret ultra x. pedes longe, & ampla ultra sex pedes ad pedem Communis, & ab interiori parte cassinæ. Paliare autem alienum fœni, & palææ, vel minorem cas- sinam comburens in xxv. libr. denar. condemnetur. Attentans ve- ro tamen, & non comburens in xii. libr. denar. & x. solid. condem- netur. Catasta lignorum, vel cannarum alienarum comburens, vel etiam scope in libr. x. denar. condemnetur: attentans tamen, & non perficiens in C. solid. denar. puniatur. Vineam vero, seu vi- tes à x. vitibus supra, vel etiam segetem, vel bladam compositum, seu ammucchiatum comburens in L. libr. denar. condemnetur; non compositum vero, nec ammucchiatum bladam, vel aliam arborem domesticam comburens in x. libr. denar. condemnetur; attentans vero, & non perficiens in C. solid. denar. puniatur. Pergulam de vitibus comburens, vel attentans comburere in utroque casu dicta similitudine puniatur. Animal alienum comburens pro quolibet, & qua-

qualibet vice in xxv. libr. denar. condemnatur; attentans vero in dimidia dictæ pœnæ condemnatur. Pannum alienum lanæ, vel lini, aut mixtum comburens in x. libr. denar. puniatur; attentans tamen in C. solid. denar. condemnatur. Silvam, vel silvestres comburens in x. libr. denar. puniatur, unam enim arborem silvestrem comburens in xl. solid. denar. condemnatur; attentans vero in quolibet dictorum casuum in dimidia puniatur, fractam comburens, vel attentans modis, & pœnis similibus condemnatur. Alias vero res non specificatas comburens, vel attentans juxta prædictam similitudinem puniatur, & in quolibet casuum prædictorum semper condemnatur delinquens ad emendationem damni in eodem processu una cum pœna non obstante, quod esset petita, vel in Judicio deducta. Præterea hujusmodi periculosis casibus in quantum possumus obviantes firmamus, quod nemo de cœtero in territorio Montis Sancti in aliquo loco alieno, vel proprio audeat, vel præsumat ignem ponere, vel mittere causa comburendi aliquam fractam, Rotam, vel Coronam spinetum, vel buschetum aliquod stupide, vel sodonum, vel aliam similem rem quocumque tempore à Kalendas Junii, usque ad festum Assumptionis *Beatæ Mariæ* de mense Augusti inclusive, & cum licentia alicujus Judicis, & Rectoris. Contrafaciens in prædictis, vel aliquo prædictorum in xxv. libr. denar. puniatur, & ad emendationem damni condemnatur. Et licentia in contrarium data non valeat ullo modo; aliis vero temporibus ante, & post dictum terminum obtenta primo licentia Potestatis, vel Vicarii nostri Communis redacta in actis cum loco confinato, & die quo mittere vult ignem, atque testibus, & datis fidejussoribus de solvendo condemnationem, & damnorum emendationem quilibet possit, & valeat in re possessionis propriæ, vel conductæ licite mittere ignem, dum tamen nihilominus ne caveat rem alienam damnificet. Addicimus ad cauthelam, quod semper dum acciderit ignem immitti in aliqua re, vel possessione territorii Montis Sancti statim erecto fumo, vel flamma, quod vicini, & circumstantes ipsius possessionis proximiores eo tempore in ea contrata morantes teneantur, & debeant sine mora ad ipsum ignem currere ad sciendum, & investigandum ignem, qui posuerit, vel immiserit talem ignem, & ipsum exclamare alta voce, & nihilominus Potestati, vel Judici nostro referre, necnon Consalonerio, & Prioribus, vel majori parti ipsorum non secrete, sed publice, & dictam personam de prædictis

dictis culpabilem, & suspectam, quæ non possideret immobilia in Monte Sancto, & ejus territorio capere, & personaliter præsentare officialibus pœna contrafacientis pro quolibet dictorum vicinorum, & qualibet vice C. solid. denar. applicanda Comuni, & emendationis talis damni illati parti faciendæ. Potestas vero, seu Vicarius tali quærela, vel relatione audita teneatur statim unum de officialibus, & familiam ad locum talis ignis mittere, & diligenter investigare de persona culpabili, & qualitate rei, & facere reparare talem ignem in quantum potest, ne amplius procedat, & redigere in scriptis nomina vicinorum, atque circumstantium ea die, & qui secus fecerit, vel neglexerit prædicta perdat de suo salario xxv. libr. & Notarius ejus medietate dictæ quantitatis.

De pœna non obediens officialis nostri Communis, & qualiter officiales mulctare possunt.

CAP. XXXVII.

Noster Potestas contra non obedientes suis mandatis pro suo officio exercendo possit imponere pœnam pro quolibet, & qualibet vice usque in C. solid. denar. Judex, seu Vicarius similem pœnam. Quilibet Notarius ipsorum pro quolibet, & qualibet vice in xl. solid. denar. & hoc in extraordinariis casibus, & causis in quibus specialis mulcta, vel pœna per nostra Statuta cautâ non esset. Salvis tamen casibus in quibus per formam specialis Statuti, vel ordinamenti foret procedendum in pœnis delictorum, & similibus ad similia. Volumus tamen, quod dicti officiales, vel aliquis eorum dictas pœnas præsentis ordinamenti contra eandem personam, & eadem die non possit super eodem facto imponere, nisi tribus vicibus tantum. Majores autem pœnas, vel plures imponere non possint, quas pœnas imponere possint, & debeant, non nisi ex justis, & evidentibus causis, & casibus. Quæ mulcta omnes, & singulæ, & etiam minui, seu alleviari possint, prout imponenti visum fuerit.

De questionibus, & tormentis.

C A P. XXXVIII.

TOrmenta non posse fieri permittimus, immo in his tantum casibus, & causis concedimus videlicet furto, rapina, falsitate, adulterio, stupro, incestu, sacrilegio, proditione, homicidio, incendio, interfectione animalis, fractura ossis, vel membri, percussione cum sanguinis effusione, seditione, tumultu, rumore nocturno gravius, & suspecta infamatione, & omni alio delicto, maleficio, vel excessu, cujus poena per formam alicujus nostri ordinamenti ascenderet ad quantitatem C. solid. denar. vel ultra. In quibus causis, & casibus tantum, & quolibet ipsorum praecedente legitimo inditio, vel aliqua suspitione, seu conjectura sufficiente per formam alicujus nostri Statuti in suis casibus liceat regimini personam inculpatam torquere, & tormentis subdere cum debito moderamine, itaque veritas patere possit, & reatus punitio sequi, dum tamen in aliqua tormentatione cujuscumque gravis, & contra quamcumque personam semper requiratur, & habeatur praesentia Dominorum Consalonerii, & Priorum nostri populi saltem duorum ex eis, quibus, vel alteri eorum talis torquendus, vel tormentandus non actineret infra quartum gradum consanguinitatis, quia tunc intersint alii non attinentes. Et aliter nullus officialis tormentare possit exceptis bajulus nostri Communis nostrae curiae familiaribus officialium, qui essent in officio, & forensibus personis suspectae conditionis, & famae, & exceptis filiis familias ad petitionem patrisfamilias sanae mentis, qui exceptuati omnes, & singuli possint torqueri, & tormentis subdi, prout de officialibus etiam aliquali rationabili causa processerit voluntati. Quae omnia, & singula praesenti ordinamento comprehensa quilibet officialis nostri Communis teneatur, & debeat observare; & executioni mandare. Et si contraxerit, vel praetermiserit pro quolibet, & qualibet vice perdat de suo salario quinquaginta libr. denar. & quod secus fuerit, vel fieret cum omni sequela sit nullum, & nullius valoris.

Quod

TERTIUS.

Quod nullus debeat intrare, vel stare in Palatio, quando aliquis torquetur sine licentia Potestatis, & Priorum.

C A P. XXXIX.

QUam inconueniens est, & dissonum rationi, quod aliqua persona privata sciat, & scire desiderat secreta maleficiorum, & curiae ad ipsam non spectantia. Ideo statuimus, & ordinamus, quod quandocumque contigerit, quod Potestas, vel Vicarius in Palatio nostri Communis pro eorum officio exercendo torqueret aliquam personam, sive in sala superiori dicti Palatii, sive in aliqua alia parte ejusdem; nullus de Terra Montis Sancti, vel aliunde cujuscumque conditionis existat, audeat, vel quoquo modo praesumat intrare, vel stare in dicto Palatio contra voluntatem dictorum Dominorum Potestatis, vel Vicarii, vel absque earum, vel alicujus dictorum licentia, vel mandato: qui vero contra praedicta, vel aliquod praedictorum fecerit dolose, & scienter, condemnatur per dictum Potestatem, vel Vicarium in L. libr. denar. & in majori, vel minori quantitate ad arbitrium Dominorum Potestatis, Vicarii, & Priorum, consideratis in praedictis qualitate facti, & conditionibus personarum, tam delinquentis, quam ejus, qui ponitur ad toruram. Addicientes huic Statuto, quod si tempore, quo aliqua quaestio de aliqua habetur, & porta Palatii Communis esset clausa, & aliquis tanta audacia esset, quod portam per vim aperiret, vel clausam frangeret, talis sic delinquens puniatur in ere, vel persona ad arbitrium Domini Potestatis, vel Vicarii, & Dominorum Priorum, considerata in praedictis conditionibus personarum delinquentium conditione, & qualitate facti.

De non cogendo, vel detinendo aliquem personaliter.

C A P. XL.

Personam bonae conditionis, & famae, contra quam ex quacumque causa procederetur, nullus nostrorum officialium cogere possit personaliter, vel detinere coactum in Palatio, vel alibi, vel etiam in carceribus ponere, vel retinere, si talis persona cogenda, vel

Q 2

vel carceranda fuerit parata, & cum effectu obtulerit dare idoneam, bonam, & cautam fidejussionem, & eam dederit de stando juri, & solvendo judicatum, sive judicandum, sive criminaliter, sive civiliter ageretur, sive mixtim, immo tali fidejussione præstita, vel dicto modo oblata talis persona illico dimittatur, & relaxetur, contrafaciens officialis pro quolibet, & qualibet vice perdat de suo salario x. libr. denar. & hoc locum habeat, nec intelligatur in testibus per testimonio ferendo secundum formam nostri ordinamenti detinerentur. Nec etiam intelligatur in debitoribus Communis, vel aliqujus specialis persone, qui possint detineri etiam si valent fidejussorem præstare usque ad debitam satisfactionem sine aliqua pœna officialibus imponenda. Volumus quod nostris officialibus liceat, & possint coactos detinere delinquentes, ubi ex debito veniret aliqua pœna corpora imponenda aliter principaliter, vel in defectu solutionis, secundum formam sequentis Statuti.

Quomodo Committens maleficium pœnam corporalem in defectu principaliter debeat relaxari.

C A P. XLI.

Providemus, quod quodcumque acciderit aliquis terrigena, vel forensis in Terra nostra, vel nostro territorio commiserit aliquod maleficium, pro quo maleficio veniret imponenda aliqua pœna corporalis in defectu solutionis pœnæ pecuniariæ, & ille talis, qui maleficium commiserit, vel committi mandaverit, vel ad dictum maleficium perpetrandum dederit, vel præstitit committendi auxilium, consilium, vel favorem cooperanrium sit in fortia nostre Potestatis, vel curiæ, qui nullatenus fidejussionibus relaxetur, sed potius in carceribus sub fida custodia teneatur, donec solverit Camerario nostri Communis pro ipso Comuni condemnationem, in qua occasione dicti maleficii per eum commissi fuerit condemnatus, vel nisi dictam condemnationem non solverit infra terminum in sententia statuendum, de eo fiat executio corporalis, quæ in præfata sententia fuerit apposita. Salvo, & excepto, quod si talis reus tempore suæ excusationis, vel postea quodcumque vellet solvere condemnationem fiendam pro dicto maleficio, vel depositum facere pœnes Camerarium nostri Communis, vel pœnes aliam idoneam personam

sonam de Terra nostra nomine dicti Communis illius quantitatis pecuniæ, in qua veniret pro dicto maleficio condemnandus, quod Potestas, vel Vicarius facta dicta solutione, vel facto dicto deposito dictum delinquentem debeat relaxare aliqua lege, vel constitutione, vel Statuto in contrarium loquentibus, non obstantibus quibuscumque.

De augmentando, & non vilipendendo libertatem, ac etiam jurisdictiones Montis Sancti, nec etiam declinantes ab eis.

C A P. XLII.

AD compescendam pravorum audaciam volentium tamquam effrenes ducere vitam suam, & nolentium bonorum hominum sequi vestigia, sed potius à virtutibus deviantium, & declinare conantium à juribus punientibus delinquentes, & enormia delinquentes; Volumus, & præfati Statuto firmamus, quod nullus de Terra Montis Sancti, vel habitator ejusdem cujuscumque conditionis existat, audeat, vel præsumat aliquo colore quæsito dicere, facere, ordinare, vel tractare aliquod, quod esse possit, vel sit contra jurisdictiones, vel libertates concessas nostro Comuni per Papalia Privilegia, vel alio quovis modo; Ne etiam audeat, vel præsumat rumpere, vel infringere per se, vel per alium aliqua privilegia dudum nostro Comuni concessa, tam per Sanctissimæ Memoriam Dominum D. Gregorium Divina Providentia Papam XI., quam etiam per alios ejusdem antecessores, vel per alios Cardinales, vel Legatos Sanctæ Matris Ecclesiæ, vel per aliquos Rectores Provinciæ Marchiæ Anconitanæ, vel similiter etiam per Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, vel quemcumque alium Prælatum, vel etiam per alias personas hujusmodi jurisdictionem habentes, nec contra prædicta privilegia venire, vel aliquod dicere, quod sit, vel esse possit in diminutionem, vel detrimentum eorumdem, vel alicujus eorum, & in præjudicium nostri Communis, vel jurisdictionum, vel libertatum nostro Comuni concessarum. Nec etiam dicere, quod Comune Montis Sancti non habeat Privilegium, nec etiam quod Privilegia, & jurisdictiones, & libertates, quæ, & quas habet, non valeant, vel similia, vel equipollentia verba, de quorum similitudine stetur libere arbitrio Domini Potestatis, vel Vicarii, & Priorum